

BUTLLETÍ ELECTRÒNIC DE LA SOCIETAT CATALANA DE CIÈNCIA-FICCIÓ I FANTASIA

Hivern de 2011-2012. Número 30

EDITORIAL

Un any que en fa uns quants

Cada any en fa uns quants d'alguna cosa. Amb aquesta nova edició del butlletí, que us arriba amb el solstici d'hivern de 2011 i mira cap a l'inici de 2012, saludem l'entrada d'un any ple d'evocacions.

El 2012 farà cent anys rodons que tenim novel·la de ciència-ficció en català. Al butlletí núm. 7, de novembre-desembre 2007, ara fa quatre anys us vam oferir el relat "La darrera paraula de la ciència" de Joan Sardà Lloret, publicat a "La Renaixensa" el juliol de 1875 i que satiritzant *Frankenstein* pot ser la primera aproximació catalana al nou gènere; també tenim novel·les romàntiques sobre ciència, com *Julita* de Martí Genís Aguilar (1874), i noucentistes sobre el canvi tecnològic del XIX, com *La fabricant* de Dolors Monserdà (1935), però el modernista Frederic Pujulà i Vallès amb *Homes artificials* va publicar el 1912 la primera novel·la catalana amb voluntat d'inscriure's dins el nou gènere, encara sense nom, que aquells anys popularitzava H.G. Wells. La novel·la ara la podem llegir en l'edició recent de la col·lecció "Ciència-ficció" de Pagès editors (núm. 23, 2009) i des de la SCCFF ja fem una crida a commemorar com mereix l'efemèride l'any 2012.

També aquest nou any 2012 en farà cent del naixement de Pere Calders, autor de *Cròniques de la veritat oculta* (1955) i de tants i tants relats que voregen el gènere, i d'Avel·lí Artís-Gener, "Tísner", autor de *L'enquesta del canal quatre* (1973), la primera novel·la de ciència-ficció que va guanyar un premi Sant Jordi, el 1972, el premi major de la literatura catalana.

Hem de demanar disculpes per parlar un cop més de nosaltres mateixos, però amb aquest butlletí que teniu davant dels ulls el nostre instrument de comunicació arriba al número trenta i compleix cinc anys. El número 1 va sortir amb data de novembre-

desembre de 2006; seguint la datació habitual en les publicacions, ara fórem a l'any sisè i afrontariem el setè, però amb aquest número rodó, el trenta, ens ve de gust commemorar el primer quinquenni complet i proclamar que tenim la intenció de continuar perpetrant butlletins tant de temps com ens sigui possible i creguem que poden tenir alguna utilitat.

I tanquem la llista de commemoracions d'aquesta presentació recordant que també l'any 2012 en farà quinze de la fundació de la SCCFF, el 1997. Demanem indulgència pels disbarats de joventut que hem anat cometent, i ens comprometem a continuar treballant per fer-nos dignes del llegat centenari dels que ens han precedit, i que procurarem honorar adequadament els propers mesos.

CRÒNICA

Lliurament dels III Premis Ictineu, 2011

El propassat 27 de novembre, a la biblioteca Tecla Sala de l'Hospitalet de Llobregat, es van lliurar els III Premis Ictineu, 2011, a les millors obres fantàstiques i de ciència-ficció, originals en català i traduïdes, publicades durant l'any 2010.

El premi està organitzat de manera que en una primera fase s'estableix una llista d'obres que poden ser votades per qualsevol persona. D'aquest primer escrutini resulten les novel·les i els relats finalistes, que són votats en un segona elecció per membres de les

Ter-Cat i de la SCCFF.

Durant l'acte, al qual van assistir una quarantena de persones, Àlicia Gili va presentar el nou número de la revista "Catarsi", el 6. Eloi Puig, ànima de les Ter-Cat i dels Premis Ictineu, va fer de mestre de cerimònies i amb un breu discurs va iniciar el lliurament dels premis. Carme Torras i Jordi de Manuel, guardonats el 2009 i el 2010 respectivament per les seves novel·les *La mutació sentimental* i *Mans lliures*, van glossar notes biogràfiques dels autors de les obres finalistes i van llegir, a dues veus,

fragments de les obres guanyadores, que van ser:

-Millor novel·la fantàstica escrita en català, *El joc de Déu* de Salvador Macip

-Millor novel·la fantàstica traduïda al català, *La clau del secret* de Susana Vallejo.

-Millor conte fantàstic escrit en català, "La poma de l'Edèn" de menut.

-Millor conte fantàstic traduït al català, "Ànimes bessones" de Mike Resnick i Lezli Robyn.

Els autors van recollir els trofeus, llevat del nord-americà Mike Resnick i l'australiana Lezli Robyns. En el seu nom ho va fer Ramón Peña, traductor ocasional de Resnick.

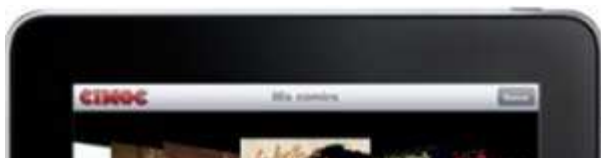

Salvador Macip, que resideix al Regne Unit, tampoc no va poder recollir el guardó, però va fer arribar un vídeo en què expressava el seu agraïment. Va recollir el trofeu l'agent literària Carlota Torrents.

Després de l'acte, la major part dels participants van anar a dinar plegats en un restaurant proper. Durant l'àpat, bona part dels comensals van aprofitar l'ocasió per conversar sobre literatura i cinema de fantasia i ciència-ficció.

Per a l'edició vinent, malgrat els temps difícils que corren, creix el nombre d'obres participants i s'augura una forta competència en algunes categories. La qualitat de les obres guardonades i el ressò que els Premis Ictineu comencen a tenir en alguns mitjans els van consolidant i els atorguen el prestigi que es mereixen.

NOTÍCIES

Arriba CIMOC, la plataforma

del còmic digital

Des de mitjan octubre Norma Editorial, especialitzada en l'edició de còmics, ha optat per crear el seu propi portal de continguts digitals que ha de servir com a plataforma de comercialització dels seus productes, majoritàriament còmics, amb les corresponents aplicacions de distribució i lectura. Aquest nou invent s'anomena CIMOC, en memòria de la malauradament desapareguda revista de còmics del mateix nom que es publicà entre 1979 i 1995. Norma va inaugurar aquesta plataforma amb 50 títols (que en el moment d'escriure aquestes línies ja en són 58), majoritàriament d'autors espanyols, tot i que s'hi pot trobar alguna sèrie nord-americana, amb la intenció d'anar ampliant progressivament la col·lecció. Aquesta plataforma serveix també per a promocionar les noves edicions de Norma/Cimoc en forma de pàgines avançades d'accés gratuït que es renoven diversos cops per setmana.

Per a accedir-hi serveix qualsevol navegador i s'hi entra per la URL www.cimoc.com, però també hi ha la possibilitat de descarregar l'aplicació per a iPad per mitjà de l'Apple Store.

*****

Còmic-Ficció a Ràdio Terrassa

Ràdio Terrassa 95.2 FM (i en línia a www.terrassadigital.cat/radio) ha aprofitat la mítica data 11/11/11 per a estrenar un ambiciós programa setmanal, d'una hora de durada, dedicat a la ciència-ficció i el còmic, creat, dirigit i presentat per Sergi Fernández i David Lluelles, que compten amb la col·laboració de David Escura i Albert Martínez com a redactors, locutors, promotors i coordinadors.

El programa es divideix en mitja dotzena d'apartats que inclouen, entre d'altres, notícies, curiositats, entrevistes i altres seccions temàtiques relacionades amb videojocs, sèries de TV, pel·lícules i llibres que es refereixen al món de la ciència-ficció i del còmic, i fins i tot ofereix un concurs setmanal on es pot guanyar llibres, còmics o entrades al cinema. Si bé en les primeres edicions s'ha notat una mica de "falta de

rodatge", el programa promet i val la pena fer-ne el seguiment.

Podeu escoltar-lo en directe cada divendres de 8 a 9 del vespre.

*****

Extractes del Manual de Supervivència Estel·lar (2)

Coincidint amb els volts de Nadal, el company Jordi Gort ha enllestit el segon lliurament del seu *Extractes del Manual de Supervivència Estel·lar*, que acaba de veure la llum editat per l'autor mateix a través d'Autoedicions Catalanes, amb una introducció que, aquesta vegada, ha anat a càrrec del també lleidatà Xavier Reverté, ell mateix guionista de còmics i bon coneixedor de l'obra de Gort, i que, entre altres coses, diu que "el Gort va a la seva bola. I ben fet que fa. A vegades ens explica utopies tan ensucrades que es farien embafadores si no fos perquè en tot moment ens ensenya les

cartes: tot plegat no és res més que un joc ple d'enginy i humor, molt humor. Al meu semblar, l'humor és la principal virtut del Gort. Un humor a vegades paròdic, que s'emmiralla en el món real. Altres vegades amb punxetes de sornegueria. I moltes altres vegades més subtil, quasi imperceptible, però que amoreix el conjunt de la seva obra".

La presentació oficial del llibre va tenir lloc a Lleida el divendres 16 de desembre.

Gort continua en la seva línia personal pel que fa al text d'aquest llibre, i se supera encara més en la part gràfica, que ja coneixem una mica per mitjà de les seves contribucions en aquest butlletí.

Lamentem les dificultats que hi ha per aconseguir aquesta publicació fora de la zona de Lleida, però recordem que sempre se'n pot demanar l'enviament per correu contra rebors.

*****

Ja es pot trobar a Facebook el grup SCCFF

Recentment s'ha creat un grup obert de la SCCFF a Facebook. Es tracta d'un espai força actiu on s'expressen opinions, es publiquen notícies, novetats i informacions relacionades amb el gènere que ens agrada. Qualsevol persona afeccionada a la literatura, al cinema, al còmic o a altres manifestacions de la ciència-ficció i la fantasia en la nostra llengua és convidada a unir-s'hi lliurement.

Trobareu el grup en aquest enllaç: <http://www.facebook.com/groups/230488220350022/>

*****

Primer concurs Catarsi-ARC

La revista "Catarsi" i l'Associació de Relataires en Català convoquen un concurs obert per a escollir les millors il·lustracions, fotografies o muntatges per als sis temes plantejats en el concurs literari dut a terme el 2011, i que es publicaran en un número especial de la revista, que apareixerà per Sant Jordi de 2012.

Poden participar-hi obres inèdites pensades per a la impressió en blanc i negre, mida DIN

A5 (14,8x21cms). Cada autor podrà presentar un sol treball en una de les temàtiques següents:

- Metamorfosi.
- Catàstrofe natural.
- Fabulari.
- Escalfament global.
- Genocidi.
- Déus.

Els treballs seleccionats hauran d'introduir els relats del concurs literari; per tant, la il·lustració haurà d'incloure el títol de la temàtica a què es presenta.

Envieu els treballs a arc.catarsi@gmail.com amb l'assumpte "Concurs ARC-Catarsi il·lustracions" i en annex la imatge, la il·lustració, el dibuix..., pensats per a aquesta publicació.

L'admissió es tancarà el 14 de gener de 2012. Posteriorment es durà a terme una primera votació popular dels millors treballs presentats i, a partir dels finalistes escollits, una tria final a càrrec dels membres de l'ARC-Catarsi. Els guanyadors es donaran a conèixer en la presentació del número especial de "Catarsi".

*****

Segon Concurs Catarsi-ARC

Hi poden participar relats de ciència-ficció, fantasia i terror, originals i inèdits, que s'adaptin al tema genèric "Història", i concretament per a gener-febrer de 2012 sobre el personatge mític de la història de Catalunya Otger Cataló (per a més informació sobre aquest personatge podeu consultar http://ca.wikipedia.org/wiki/Otger_Catal%C3%B3).

Els relats s'han d'enviar a l'adreça de correu electrònic ARC.Catarsi@gmail.com. En el cos del missatge només s'ha d'indicar que participa al

concurs i detallar les dades corresponents a l'obra (títol i nom de l'autor/a). El relat s'ha d'enviar com a document annex al missatge (en format de text editable: word, rtf, odt...) i en cap cas no ha de dur anotacions que puguin servir per a identificar-ne l'autoria.

Cada autor pot participar en cadascuna de les convocatòries bimestrals però amb un sol relat cada dos mesos. Les obres han de tenir una extensió màxima de 6.000 paraules (no hi ha cap limitació pel que fa al mínim).

El premi per al guanyador consistirà en una dotació econòmica de 200 euros i el seu relat es publicarà, juntament amb els altres cinc primers classificats de cada subtema, en un número especial de la revista "Catarsi", que apareixerà per Sant Jordi de 2013. El veredict final es farà públic durant el mes de març de 2013.

El jurat serà format per membres de l'ARC i membres de la revista "Catarsi".

Els interessats poden consultar les bases completes a <http://catarsi-fanzine.blogspot.com/2011/12/bases-del-segon-concurs-catarsi-arc.html>.

Us hi esperem!

LLIBRES

L'home bicentenari i altres relats

Isaac Asimov

Editorial Bromera, Alzira, 2011.

Sempre celebrem la traducció al català d'obres de la ciència-ficció mundial. Aquest és el cas de *L'home bicentenari* que ara ens ofereix l'editorial Bromera a la seva col·lecció "A la lluna de València", col·lecció que es dedica a publicar títols significatius de la literatura universal. L'editorial Bromera celebra aquest any el vint-i-cinquè aniversari i aprofitem des d'aquí per felicitar-ne responsables i treballadors i per constatar que és una editorial amb una trajectòria important en la nostra llengua i que potser podria incrementar les novel·les de ciència-ficció als seus

catàlegs. D'això se'n diu escombrar cap a casa.

"L'home bicentenari" és el relat que obre el recull i hi dóna el nom. Aquest relat, que va valer a Asimov els premis Hugo i Nebula, té la seva petita història. El 1976, amb motiu de la celebració del segon centenari de la independència dels Estats Units, van encarregar a diversos autors, entre els quals Asimov, que escrivissin algun relat curt amb el tema "The Bicentennial Man". Jugant amb aquesta ambigüitat del títol, ja que en anglès tant pot ser l'home bicentenari, que viu dos-cents anys, com l'home del bicentenari, Asimov va escriure un relat curt sobre un robot, o un androide, l'Andrew, que de mica en mica es va convertint, en els gustos i els sentiments, en un ésser humà.

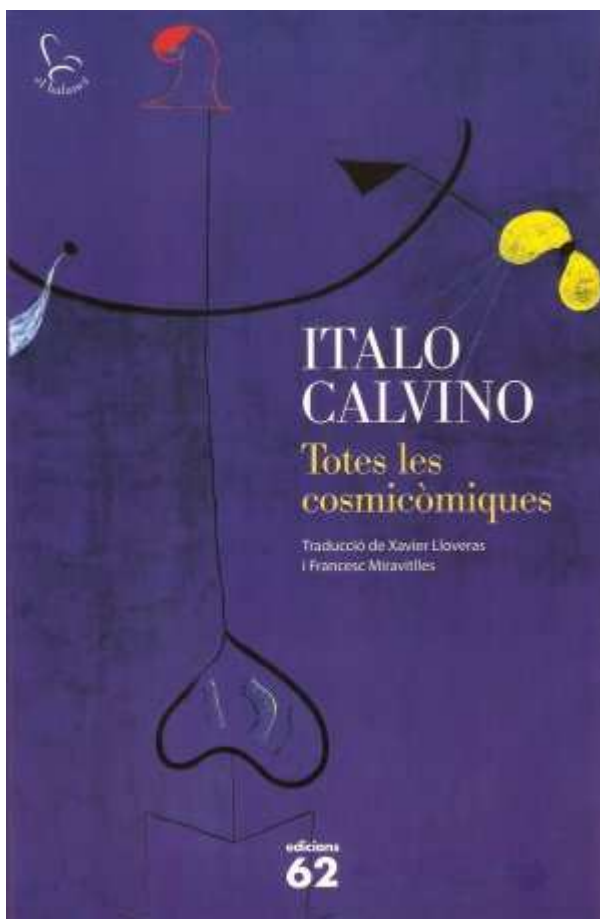
"L'home bicentenari" s'inscriu en la narrativa de tema robòtic de l'escriptor americà i posteriorment se'n va fer una ampliació i recreació titulada *The Positronic Man*, escrita a quatre mans per Asimov mateix i per un altre mite de la ciència-ficció, Robert Silverberg.

Cal recordar que a partir del relat i la novel·la se'n va fer l'any 1999 una pel·lícula, dirigida per Chris Columbus i protagonitzada per Robin Williams. El film va tenir una nominació als Oscar pel millor maquillatge, però no va ser gaire reconegut per la crítica.

Per als que havien llegit l'obra en anglès o els que l'havíem coneguda en castellà, a la col·lecció "Super-Ficción" de l'editorial Martínez Roca, ara se'ns brinda l'ocasió de revisitar-la en una bona traducció al català. Val a dir que el 1990 ja s'havia publicat el conte d'Asimov, no tot el llibre, dins una antologia de diversos autors del gènere en català.

MG

*****

Totes les cosmicòmiques

Italo Calvino

Traducció de Xavier Lloveras i Francesc Miravittles

"El balancí", 657, Edicions 62, Barcelona, setembre 2011.

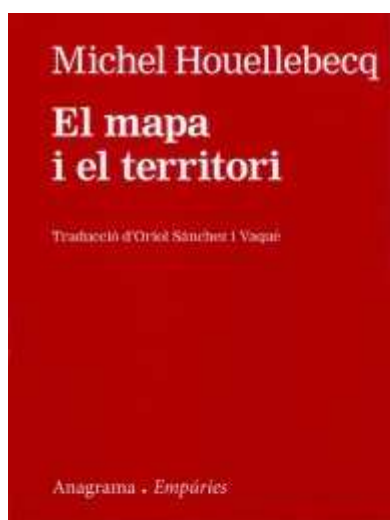
L'any 1986 la col·lecció "Venècies" (de La Magrana i Edicions 62) va donar a conèixer en català *Les cosmicòmiques* (1965) d'Italo Calvino, en traducció de Francesc Miravittles. Ara (setembre 2011) Edicions 62 ha publicat el volum que el 2002 va reunir en italià *Tutte le cosmicomiche*, per al qual Miravittles ha revisat la seva traducció i Xavier Lloveras ha traduït els altres aplecs de narracions assimilables.

Italo Calvino (1923-1985) és un dels més grans escriptors italians, en certa manera continuador de Massimo Bontempelli (1878-1960), introductor a Itàlia del surrealisme literari, que va anomenar "realisme màgic" i va influir en tants àmbits. Calvino en fa una brillantíssima aplicació a la ciència-ficció.

Al primer apartat del volum, "Les cosmicòmiques", retrobem els dotze relats del llibre inicial. Tots comencen amb una citació científica, escrita en cursiva, i a continuació en Qfwfq, un personatge proteïforme i etern, ens narra en primera persona la seva experiència del fenomen, que pot anar des dels orígens de la matèria fins a l'expansió de l'univers, en un to alhora irònic i suggestiu, enginyós i profund, de vegades amb una ingenuïtat paradoxal que ens pot recordar els moments més brillants de Pere Calders, potser pel mestratge comú de Bontempelli. El segon apartat, "Temps zero", té tres subdivisions: a la primera, "Altres Qfwfq", l'autor segueix el mateix esquema del llibre precedent; a la segona, "Priscil·la", hi ha tres pàgines de citacions i després ve un relat en què encara s'explicita que parla en Qfwfq, i als següents ja no se'l cita, com en un parell de relats del llibre primer, però en aquest apartat l'autor pren un to més greu i profund, sense deixar del tot l'aire irònic i sorprenent; i a la tercera, "Temps zero", l'autor entra definitivament en un altre to, en una reflexió sobre el temps i l'espai i la lògica duta al límit que ens pot remetre a les implacables elucubracions de Robbe-Grillet. "Altres històries cosmicòmiques" reprenen l'esquema inicial, llevat de la darrera, un relat que sorprèn dins el recull. "Cosmicòmiques noves" formalment mantenen l'esquema inicial, però la ironia calmada del principi ha estat substituïda per l'angoixa i el desconcert, i el darrer text, dins l'apartat "Una cosmicòmica transformada", és la reescriptura d'un relat anterior, ara descrit amb personatges de la mitologia grega, que, a més d'un brillant exercici d'estil, ens pot mostrar la voluntat arquetípica, mítica i de perennitat d'un llibre aparentment lúdic i fantàstic.

amj

*****

El mapa i el territori

Michel Houellebecq
Traducció d'Oriol Sánchez i Vaqué
Anagrama/Empúries, Barcelona, setembre
2011.

El mapa i el territori de Michel Houellebecq és una bona novel·la; si més no, m'ho sembla. Potser el lector de ciència-ficció trobarà que hi ha poca ciència-ficció. D'acord, aparentment n'hi havia més a *La possibilitat d'una illa* (2005), que protagonitzaven els neohumans del segle XL, que no a la novel·la d'ara, amb una acció que va aproximadament de l'any

2011 al 2045; però si una obra equivalent l'hagués signada Philip K. Dick, i s'hi hagués atribuït a ell mateix com a personatge el destí

atroç que Houellebecq s'adjudica, tots estariem d'acord que es tractaria de ciència-ficció de la bona (i de passada ens confirmaria que l'autor és un geni o està com un llum de carburo). També un lector de novel·la policíaca potser trobarà que el comissari Jean-Pierre Jasselin no se'n surt prou bé davant el cas inèdit que se li presenta, però si els capítols protagonitzats pel pintoresc comissari els hagués signat Andrea Camilleri possiblement opinariem que som davant d'un personatge ben resolt. Potser algú trobarà que és excessiu dedicar tota una pàgina a l'etologia de la mosca comuna, o potser algú considerarà insuficients les pàgines dedicades a les malalties i els paràsits dels gossos bichon bolonyès. Potser algú trobarà que hi ha poc argument, i potser algú trobarà que hi ha massa argumentacions.

A la novel·la hi ha tot això i molt més. Seguint la vida de l'artista plàstic Jed Martin, nascut aproximadament el 1975 i mort uns setanta anys més tard, després d'haver assolit la màxima cotització en un artista viu, Houellebecq, també personatge central de l'obra i objecte d'un retrat de Martin, reflexiona i opina sobre l'actualitat, les causes i les sortides de la situació present, les futures recaigudes i un possible desllorigador en una certa represa de les idees de William Morris, el "socialista utòpic" que, a diferència d'altres confreres com Fourier o Cabet, a l'inici de l'era industrial i de la producció en cadena, va saber fer que els seus projectes de retorn a la feina ben feta i original fossin rendibles econòmicament.

amj

CINEMA

Eva

Kike Maíllo, 2011.

Aquest film és, fins al moment, la incursió més rellevant i agosarada del cinema català en la ciència-ficció. La història està ambientada en un futur proper (2041) en un petit poble europeu d'alta muntanya on hi

ha una universitat que centra els seus estudis en la investigació en robòtica.

Àlex Garel, un jove enginyer que anys enrere havia treballat en la construcció d'un robot androide, torna al poble amb un encàrrec per a reprendre la feina. L'argument transita per un triangle amorós, però l'interès de la trama se centra en la consecució d'un robot que ha d'estar proveït d'un *software* emocional que l'enginyer ha de programar. Aquest tria Eva, una criatura amb la qual estableix una relació especial, per a fer els tests emocionals que han de configurar la "personalitat" del robot.

Que la trama es desenvolupi en un ambient rural, que tot i estar ambientada al futur hi hagi un cert aire *retro*, amb pocs ginys futuristes (llevat d'uns robots que semblen joguines i uns cotxes elèctrics de línia antiquada), tot plegat dóna un aire innovador al film que, sense renunciar als efectes especials que il·lustren les formes esferoïdals que constitueixen el nucli dur dels *software* dels robots, es desmarca d'altres pel·lícules de temàtica similar. *Eva* explora els límits ètics de la ciència i la tecnologia i no té res a envejar a films com ara *AI* (2001) de Spielberg, inspirada en un relat d'Aldiss, amb guió d'Ian Watson, o *The Bicentennial Man* (Columbus, 1999), basat en un conte d'Isaac Asimov, un dels pares literaris de la robòtica.

Magnífic Lluís Homar fent de robot domèstic (Max), només igualat per l'increïble gat robòtic (Gris) del protagonista. No acaba de funcionar, però, la trama del triangle amorós, que deixa potser massa buits del passat que l'espectador ha d'omplir.

Costa d'entendre, també, per què en la versió catalana del film alguns personatges parlen castellà, fet que podria justificar-se per mantenir les veus originals dels actors i actrius, però si fos així resulta incomprensible per què les paraules clau -"¿Qué ves cuando cierras los ojos?"- utilitzades per a desactivar els robots no han estat traduïdes (no costa gaire imaginar-se les reaccions dels mitjans si les paraules clau fossin pronunciades en català a la versió castellana). Aquest fet és una evidència més que encara ens falta camí per recórrer si volem que la ciència-ficció es normalitzi

*****

Super 8

J.J. Abrams, 2011.

El prestigi i la influència de Jeffrey Jacob Abrams en la cinematografia de ciència-ficció actual són indiscutibles. En els darrers anys ha dirigit films de considerable volada comercial com ara *Mission:*

Impossible III (2006) o *Star Trek* (2009), tot i que potser és més conegut per haver estat creador i coguionista de sèries televisives de gran èxit (entre d'altres "Lost", des del 2004 fins al 2010, o "Fringe", des del 2008 fins al present). La solvència de *Super 8* sembla que està garantida si la pel·lícula, a més d'estar escrita i dirigida per Abrams, està produïda per S. Spielberg.

Veure aquest film és com gaudir de petits curts ben lligats d'altres pel·lícules memorables del gènere: *ET* (el nen amb bicicleta, l'extraterrestre que vol tornar a casa); *The Goonies* (la colla que s'embolica en una aventura fantàstica); *Alien* i *District 9* (l'aparença monstruosa de l'extraterrestre) o *Jurassic Park* (l'escena angoixant de l'autobús). La trama, vertebrada a partir de les aventures d'una colla d'adolescents, s'ambienta en un poblet dels Estats Units a final dels anys setanta. Les cases unifamiliars, el veïnat, l'escola o la figura del xèrif i els seus ajudants, tot plegat ens proporciona la imatge que el cinema ha donat de l'estil de vida dels pobles de la Nord-Amèrica profunda al final de la guerra freda (el film té una escena amb referències explícites a aquesta guerra no declarada). La trama de ciència-ficció, tot i que ben escrita, no és original i recorda l'extraordinari film d'animació *El gegant de ferro* (Bird, 1999).

Super 8 no seria tan efectiu sense els efectes especials espectaculars que conté i un guió que funciona com un rellotge suís. Res no hi està deixat a l'atzar i rere la trama de ciència-ficció planen dues idees ben estructurades: el trànsit de la infància a l'adolescència i la relació entre pares i fills. I és potser aquí on es nota la influència comercial i melodramàtica de Spielberg, que ensucra en excés algunes escenes del film. Els actors infantils, extraordinaris, generen empatia i donen versemblança a la trama. La banda sonora, amb cançons *ad hoc* de l'època, també és efectiva, sobretot per les pinzellades musicals de Michel Giacchino (omnipresents a la música de

"Lost"), que proporcionen una aura d'intriga que embolcalla la història.

Cal no alçar-se de la cadira quan comencen els crèdits del final, perquè ens perdríem un breu i original homenatge que J.J. Abrams dedica al gènere, molt especialment als zombis i a la cinematografia de gènere.

JdM

*****

In Time

Andrew Niccol, 2011.

No es pot pas negar que *In time* reuneix molts dels components per a ser una bona pel·lícula de ciència-ficció. No solament per la seva recreació d'un món futurista absolutament depriment sinó,

sobretot, perquè utilitza aquest univers llunyà per a fer una recreació crítica de la nostra societat actual.

La idea de partida, senzilla però eficaç, ens descriu un món en què el temps ha substituït el diner en tot tipus de transaccions comercials. La gent paga amb temps, el temps que li resta de vida. Un temps limitat, perquè si la manipulació genètica ha estat capaç de mantenir l'aspecte juvenil a tothom, la gent ha de pagar el preu de limitar la seva vida a només un any a partir del seu vint-i-cinquè aniversari per evitar que el creixement de la població col·lapsi el sistema econòmic. És clar que aquest any és pot prorrogar comprant -de la manera que sigui- el temps. Si la gent treballadora obté temps a canvi de la seva aportació laboral, els poderosos sempre poden compensar aquest temps gastat en persones d'una classe social inferior apujant arbitràriament el preu del que la gent ha d'adquirir per a poder viure.

Una situació que té una evident inspiració en la crisi econòmica actual -una més de les que periòdicament ens ofereix el sistema capitalista- en què la gent s'empobreix i veu desaparèixer els seus estalvis per la voracitat depredadora d'especuladors i banquers fins als extrems de perdre, no la vida com el cas de la pel·lícula, però sí el seu treball i el seu habitatge.

Llàstima que el film no estigui a l'altura del plantejament perquè, un cop més, la

salvació ve d'una solució messiànica. El que planteja el film és un tema recurrent a la ciència-ficció. Només cal recordar *1984*, la novel·la d'Orwell, amb l'única diferència que el poder totalitari descrit per l'escriptor anglès és substituït per un totalitarisme econòmic, o *Fahrenheit 451* de Ray Bradbury, que també descriu un univers en què els que manen tenen un control total sobre la resta de la població. Es tracta doncs d'una nova distopia que, malauradament, està molt lluny del nivell artístic de les dues anteriors.

Malgrat les seves deficiències i el no gaire afortunat doblatge en castellà, la pel·lícula es veu amb interès. Llàstima que els nord-americans no puguin prescindir mai de les espectaculars i avorrides curses de cotxes i de la facilitat de disparar un tret a tothom que es posa al davant.

Toni Segarra

*****

Melancholía

Lars von Trier, 2011.

La pel·lícula comença amb un pròleg d'imatges colpidores i d'una gran bellesa, amb què se'ns mostra un misteriós planeta que s'apropa a la Terra, mentre sona com a música de fons l'inquietant preludi de *Tristany i Isolda* de Wagner. Suposem que Lars von Trier no va escollir aquesta música de manera gratuïta, sinó per tota la seva càrrega simbòlica. Diuen que Wagner, clarament influït per Schopenhauer, va escriure l'òpera amb la intenció de reflectir l'abisme que s'obre entre els nostres desitjos i la impossibilitat d'assolir-los.

Després del fascinant pròleg, entrem a la primera part de la pel·lícula, titulada

"Justine". Justine i Michael celebren el seu matrimoni amb una festa a la sumptuosa mansió de Claire, la germana de la núvia. Però, més que a una festa, assistirem a les tenses, impossibles relacions de tots contra tots. La celebració de les noces es converteix en una desolada mostra de sentiments i emocions incontrolats com el temor, el menyspreu, l'odi o la mesquinesa. Mentrestant, al cel, una nova estrella ha fet la seva aparició.

La segona part porta el títol de "Claire", el nom de la germana de Justine. La festa de casament ha quedat enrere, el planeta anomenat Malenconia creuant l'espai en una ruta fatídica busca la unió amb la Terra. S'aproxima "*Mild und leise*", de manera "suau i dolça", que canta Isolda al final de l'òpera. Ara, els habitants de la mansió estan immersos en una atmosfera de tensió i angoixa a causa de la lenta aproximació del planeta.

Melancolía és un film de ciència-ficció, com ho va ser *Deep Impact* de Mimi Leder el 1998, que abordava un tema semblant? De cap manera. Ni en el plantejament, ni en el desenvolupament, no hi podem aplicar els criteris del gènere de ciència-ficció per amplis que siguin. I tampoc no es tracta d'una història convencional. Veiem els protagonistes aïllats del món, d'una manera impossible avui en dia, i els espectadors no arribem a saber com es rep o es pateix, fora de la mansió, la notícia de la possible fi del món, ni com són els últims dies per als altres habitants de la Terra.

Amb aquest material, Lars von Trier ens explica una faula. L'estrany planeta és una metàfora de la depressió o la malenconia, un símbol de la fatalitat, del convenciment de la inutilitat de la vida, que res no té sentit, que qualsevol esforç és endebades. La destrucció, la mort i la desaparició total que porta el planeta Malenconia semblen i són l'únic final possible de la història.

Diuen que el cinema de Lars von Trier és capaç de recollir estats extrems de l'ànima, amb personatges desequilibrats emocionalment i amb solucions dràstiques i tremendament pessimistes. Pot ser una bona definició del film i, si veieu *Melancolía*, us en convencereu.

Amb tot, és una pel·lícula del tot recomanable. I també cal posar èmfasi en les extraordinàries interpretacions, com la que va valer a Kirsten Dunst el premi a la millor actriu a l'últim festival de Canes. Els primers plans del seu rostre són memorables.

Deprimits, absteniu-vos-en.

MG

TELEVISIÓ

Galàctica, estrella de combat

A vegades em pregunto d'on em ve l'afició per la ciència-ficció. M'haig de remuntar a la infància per a recordar velles sèries de televisió que em van influenciar de manera dràstica. I una va ser sens dubte aquesta: "Galàctica, Estrella de combate", que es va emetre per TVE a final dels setanta.

Aquella sèrie narrava les desventures d'una nau de guerra i una petita flota de naus comercials, úniques

supervivents de la malvada invasió cylon que destruï les dotze colònies humanes. Durant tota la sèrie, la "Galàctica" intenta trobar un camí cap a un planeta mític que les llegendes asseguren que és el bressol dels humans, mentre és perseguida i debilitada per hordes de naus cylons. Aquest planeta llegendari s'anomena Terra.

El 2003 van rescatar la idea i en van rodar un *remake*: "Battlestar Galactica 2003" o, el que és el mateix: van extraure la idea original, actualitzaren les trames argumentals, crearen personatges més creïbles i s'apostà per uns efectes especials espectaculars. Conclusió: es va crear una de les millors sèries de ciència-ficció de tots els temps.

No és aquí el lloc per a comparar ambdues sèries, però cal donar-ne algunes pinzellades. La sèrie original tenia arguments febles i personatges estereotipats. Bons molt bons i dolents molt dolents. Efectes especials lloables -per a l'època-, però guionistes amb poca imaginació. Tot i això, fou un èxit sense precedents, en part pel carisma d'algun dels seus protagonistes. Recordem per exemple Lorne Greene, famós

per "Bonanza", o l'impagable Dirk Benedict, que més tard es consolidà com en Fènix a "El equipo A".

La nova sèrie és trencadora. Segueix el mateix esquema: Els cylons (aquí ja no uns robots amb llumetes, sinó uns éssers artificials calcats als humans) destrueixen les dotze colònies i emprenen la persecució de la nau "Galàctica", que ha de protegir de la destrucció la petita flota de civils..., tot el que queda de la humanitat. Però els continguts s'han

actualitzat. No solament hi ha acció desenfrenada, sinó també intriga, misteri i un profund toc metafísic sobre l'existència de Déu. Els personatges principals estan encarnats per actors també de renom, com Edward James Olmos o Mary McDonnell. El gran canvi aquí l'ha aportat el fet que el personatge de Starbuck -l'intrèpid i esbojarrat pilot- sigui interpretat per una dona (Katie Sackhoff), substituint el carismàtic Dirk Benedict. Allò que també hi he trobat a faltar és la irreplicable sintonia d'entrada de la sèrie original..., èpica com ella sola, enfront de la mística amb què s'obre la sèrie actual.

El conjunt del *remake* s'estructura en una minisèrie de dos capítols i quatre temporades de durada i qualitat desiguals. Mentre que la minisèrie i les dues primeres temporades són excel·lents en tots els sentits, la tercera temporada -després dels èpics primers episodis- i la quarta es perden en cavil·lacions metafísiques. Un dels problemes de la sèrie és que obre moltes expectatives entorn de temes com la igualtat entre humans i màquines, entre el sentit del poder militar i el civil i d'altres temàtiques molt interessants, però els guionistes sembla que moltes no sabien com acabar-les -la síndrome "Perdidos"?-, cosa que provocà un resultat final més que discutible.

Però això no treu que el present *remake* que ofereix TV3 sigui una obra sense precedents en la ciència-ficció dels darrers anys. Repeteixo que el capítol pilot i les dues primeres temporades són més que excel·lents, i que la resta, encara que el nivell descendeixi, val la pena de seguir-les, ni que sigui per fomentar el debat.

La sèrie ha originat un *spin-off*, "Caprica", que ha estat cancel·lat després de la primera temporada. Ara diuen que el director Bryan Singer (*X-men*, *Superman Returns...*) dirigitrà una nova pel·lícula sobre la mítica nau.

Eloi Puig

CÒMIC

El còmic en català

Catàleg d'àlbums i publicacions (1939-2011)
 Jordi Riera Pujal
 Glénat, Barcelona, setembre 2011.

Permeteu-me que comenci aquesta ressenya fent meva l'afirmació d'estar davant d'un llibre "que esdevindrà una referència obligada durant anys". És el que diu en el pròleg Joan Navarro, responsable de l'editorial Glénat. I la frase és certa, perquè el treball de Jordi Riera és el primer que s'ha fet mai d'aquest tema. És clar que només per això el llibre ja és indispensable per a qualsevol estudiós del còmic.

Una cosa diferent, però, és si parlem del públic en general. De les cent vuitanta pàgines que té el llibre, només onze són de

text explicatiu; la resta és una simple enumeració de les obres que tenen alguna relació amb el còmic i que han estat publicades en la nostra llengua. Sense cap mena d'anàlisi crítica o valorativa i amb un sedàs prou ample per a deixar passar coses que difícilment podríem qualificar de còmic o, com n'hauríem de dir en català, *patufets*.

Com a exemple d'això diguem que entre les obres censades n'hi ha unes quantes del tipus *Breu història d'Andorra* o *Història de Vilaninota*, obres que aprofiten la tècnica del còmic per a divulgar i infantilitzar el contingut, però que de cap manera jo no m'atreveria a definir com a còmics.

Pel que fa al text pròpiament dit, llegint-lo podem fer-nos càrrec de les raons polítiques o ideològiques que varen impedir la generalització del còmic en català o promoure'n una part per raons doctrinals, però de la lectura poc esbrinarem sobre els motius industrials i editorials.

La cosa que el treball deixa bastant clara és que la immensa majoria dels còmics

publicats en català tenen un marcat caràcter humorístic i poc crític, segons el que marca la coneguda "línia blanca", eufemisme per a englobar la majoria de còmics procedents dels setmanaris infantils francobelgues que tan ben acollits varen ser per la burgesia catalanista.

Sembla evident que la lectura de "Cavall Fort" va marcar una pauta ètica i estètica. Per aquesta raó els còmics publicats en aquesta revista són els que acaparen el mercat d'àlbums que, en definitiva, són els que queden a la biblioteca de casa. És on es troben els *Tintin*, *Espirú*, *Yoko Tsuno*, *Jan i Trencapins*, *Els Barrufets*, *La Patrulla dels Castors* i l'excel·lent *Gil Pupil·la*.

És curiós constatar que d'entre tots els còmics que tenen més de vuit o deu àlbums publicats només n'hi ha dos de fets i pensats en català: *Les aventures de Pere Vidal* de Joaquim Carbó i Pere Madorell, i *Massagan* de Ramon Folch i Camarasa i Pere Madorell. Un balanç molt pobre comparat amb el que presenten països no més grans que Catalunya.

També han gaudit d'èxit, per d'altres raons, alguns còmics que s'aparten d'aquell patró; són els casos de *Lucky Luke*, d'*Asterix*, d'*Eric Castel* (un futbolista del Barça) o, més recentment, *Gerard K. Gerard Bloch*, *Franka* o les aventures de *Corto Maltese* i *Torpedo*, els únics còmics amb dibuix realista de tots els citats. Deixant de banda les tires humorístiques aparegudes originalment en diaris com són la *Mafalda*, *Charlie Brown* o *Gardfield*.

Per quina raó no hi ha en català cap dels grans còmics realistes és un misteri que potser té com a única explicació que la majoria de lectors es van iniciar amb el còmic francobelga importat per les revistes dependents de l'església. Llegir en català algun dels clàssics americans o les obres de Gir, Guillon, Crepax, Giardino, etc., continua essent un impossible.

Té raó, altre cop, Joan Navarro quan diu que "no sé si es pot imaginar fàcilment la feinada que hi ha al darrere de totes i cadascuna de les dades que aporta". Això no treu, però, que hi hagi llacunes i errades que espero que es vagin corregint en properes edicions.

Per posar-ne només un parell d'exemples, el llibre cita un article de Víctor Mora publicat a la revista "Nous Horitzons" i ignora un altre article, "Ideologia i còmics", a la mateixa revista, de la mateixa manera que ignora que "Treball" va publicar per primer cop en català bona part del *Paracuellos* de Carlos Giménez.

Vull suposar que es tracta d'un oblit i no d'una mena de prevenció a la ideologia d'ambdues publicacions.

De vegades em fa l'efecte que l'autor s'ha cansat d'investigar davant d'alguna dificultat. Prova d'això és oblidar l'àlbum editat pel CRECH (possiblement el primer editat per un grup d'estudiosos) o el recull de llibres que amb el títol de *Còmics* va ser editat el maig de 1991 per Bestiari cooperativa de llibreters i que, per a més inri, portava una presentació de Joan Navarro.

No voldria deixar una impressió negativa del llibre, malgrat algunes de les deficiències assenyalades. Qualsevol persona estudiosa o interessada pel còmic ha de tenir-lo a la seva llibreria. Encara que, com en el meu cas, hagueu de recórrer quatre llibreries per adquirir-lo. Glénat faria bé vetllant per la distribució.

Toni Segarra

TECNOCIÈNCIA EN FICCIÓ

No solament la literatura escrita és dipositària de testimonis de l'activitat tecnocientífica. La tradició oral és plena d'expressions i frases fetes que tenen el seu origen en l'activitat tècnica, sobretot la industrial. Malauradament, aquestes expressions es van perdent en el català, d'una banda, perquè cada vegada s'imposa més el registre únic i pobre de periodista esportiu culer, i de

l'altra, perquè l'activitat industrial, a més de disminuir, també ha canviat molt. Aquí tenim algunes expressions. Algunes es podrien arribar a considerar com microrelats. Moltes són prou conegudes i ni tan sols cal que les citem (menjar com una llima, picar ferro fred, soroll de telers és soroll de diners, etc.), però n'hi ha que tenen un significat enganyós i també n'hi ha que necessiten un comentari.

Anar com una llançadora.

Anar escopetejat d'una banda a l'altra. La llançadora del teler va constantment de banda a banda de l'ordit passant el fil de la trama.

Això és bufar i fer ampolles.

S'usa com dient que una cosa és molt fàcil de fer, però en realitat la tècnica de fer ampolles bufades sense motlle no té res de fàcil.

Clavar-ne una al mall i l'altra a l'enclusa.

Fer una cosa d'una manera irregular, com un ferrer que no encerta la peça que està conformant.

Donar la culpa al manxaire.

A la forja, el manxaire era un noieta aprenent que no feia res més que accionar la manxa de vent, però si la fosa sortia malament, els oficials i mestres es treien les culpes de sobre donant-les al manxaire.

Tenir mala peça al teler.

Si et tocava una peça mal ordida o difícil, ho tenies malament per a aconseguir la prima. L'expressió s'usa ara referida a la salut.

Viure de gorra.

Abans, a les fàbriques, quan algú estava malalt no cobrava; aleshores posava la gorra a la porta i els companys hi deixaven diners perquè el malalt i la família poguessin menjar.

D'expressions d'aquesta mena, en català, n'hi ha moltes més. Els lectors d'aquest butlletí que en sàpiguen, les poden enviar a jordifontagusti@gmail.com i les publicarem en properes edicions.

Jordi Font-Agustí

OPINIÓ

Hawking abans del Big Bang

Al seu darrer llibre, *El*

gran disseny (2010), Stephen Hawking fa una declaració ben polèmica per a alguns: Un dit prement un botó (déu) no és necessari per a la creació de l'univers.

Allò que és important no és com es va formar l'univers, sinó per què, i la ciència comença a teoritzar sobre aquest fet

fonamental. Tant les diverses religions, com la filosofia, com la ciència, intenten explicar, cadascuna a la seva manera, aquest per què.

Einstein ho va intentar i per a fer-ho va haver d'apedaçar la seva teoria de la relativitat (i després desdir-se'n i rectificar), atès que les lleis que fan caure la poma de Newton en l'univers macrocòsmic no sembla que funcionin en el microcòsmic. Vam haver d'esperar la mecànica quàntica per a esbrinar què passa a escala dels electrons, però allò que encara falta és trobar les equacions que reuneixin les dues teories en una de sola: la teoria del Tot. Per a Hawking és la teoria M.

La base fonamental de l'assumpte és la gravetat i Hawking teoritza amb un univers multidimensional, de fins a deu dimensions i el temps (que va aparèixer just en el moment del Big Bang, perquè abans no existia). Si ens sembla increïble aquest fet, pensem que fins fa poc ningú no pensava que la llum es podia corbar i ara sabem que allò que Einstein va predir és una realitat, la llum es veu afectada en passar prop d'un camp gravitatori intens i es corba. Abans pensàvem que el temps era immutable i ara està comprovat que un minut o una hora a Andorra no té la mateixa durada que dalt de l'Everest o a la fossa de les Marianas (onze quilòmetres sota l'aigua). El temps es veu afectat per la gravitació i per la velocitat. Ja és un vell exemple el d'aquells bessons que, mentre que l'un es queda al planeta Terra, l'altre agafa una nau que orbita el sistema solar a velocitats properes a la llum durant deu anys. A la tornada, el germà que s'ha quedat serà un vell, mentre que el viatger només tindrà deu anys més. Si això ens sembla ciència-ficció (i és pura realitat), pensem que la mecànica quàntica prediu universos múltiples amb dimensions diferents els uns dels altres.

La qüestió clau és com apareix tot del no-res de manera espontània. Hawking especula que l'energia gravitacional, és a dir, l'energia negativa de la gravetat, i la matèria (l'energia positiva de la matèria) poden contrarestar-se o més ben dit equilibrar-se i així obrir la possibilitat de crear universos sencers. Segons la teoria M de Hawking, fins a

un nombre bastant important d'universos diferents: deu elevat a cinc-cents!

L'autor diu: "Fluctuacions quàntiques van crear petits universos del no-res. Alguns van arribar a tenir la grandària crítica necessària i van créixer formant galàxies, estels i, com a mínim en un cas concret, éssers com nosaltres."

Stephen Hawking teoritza que la gravetat podria ser la causa de la creació de múltiples universos. Com a mínim ofereix una explicació consistent encara que no demostrable (de moment), més enllà d'explicacions religioses que ens tornen a situar, una vegada i una altra, al mateix punt de partida.

Vivim un moment apassionant de la nostra història com a humans i el llibre de Hawking obre una escletxa de llum sobre la qual cal aprofundir.

Ricard de la Casa

RELAT

Automòbil

L'automòbil arribava tenyit de fosc per tots els fums i els gasos de les carreteres que vénen del Nord. Es movia en silenci, desplaçant l'aire i fent un petit xiulet. Feia olor d'electricitat estàtica i de benzina d'alt índex d'octà. Es va aturar sense cap soroll davant dels edificis de la benzinera que és al mig de l'altiplà agostat sota el sol. Els parroquians van girar el cap per contemplar el pesant i silenciós cotxe des de l'ombra profunda i fresca del bar. Quan es va obrir la porta del cotxe va aparèixer un peu calçat amb sabates negres de gruixudes soles clavetejades, després en va sortir un home, ni gros ni prim, rabassut i fort, vestit de fosc i que per alguna raó, estranya i irracional, feia por.

L'home va demanar a la cambrera cafè americà i es va posar a beure'l mirant amb atenció l'encarregat, que donava ordres al seu personal, va calcular la distància, va separar curosament la mitja tassa de cafè fumejant a un costat i com si fos impulsat per una molla va saltar per damunt del taulell. Va caure al costat del sorprès encarregat, li va agafar el cap amb les dues mans i amb un cop sec li va trencar el coll. Es va sentir un soroll com de fusta resseca trencada quan s'hi fa palanca.

El temps es va aturar, ningú no es va moure, no es va sentir res. L'aire es va congelar.

L'home va tornar a saltar, ara en sentit contrari, va sortir caminant tranquil·lament de

l'establiment i des d'uns vint passos va activar el cotxe, que sense soroll es va posar en marxa, va obrir-se la porta del conductor. Va entrar-hi i l'automòbil es va perdre per la carretera amb rapidesa.

Aleshores es va sentir el soroll sord del cos de l'encarregat caient a terra amb els ulls desencaixats i la muda boca oberta, l'agut crit de la cambrera, la detonació de la cafetera de vidre contra el paviment, el soroll del vapor de les cafeteres, les corredisses dels empleats, la trencadissa de gots, plats i tasses del clients i el soroll fosc de la carretera. El temps va tornar a córrer i el vent va tornar a bufar, però a la carretera ja no es veia cap vehicle cap al Sud.

A la recta que ve del Nord, s'albiren automòbils foscos pel fum de les carreteres.

Xago Serrano
(de la trilogia Petits assassinats)

C(F)URTS

En aquesta secció us oferim enllaços de vídeos breus relacionats amb la ciència-ficció que hem triat per a vosaltres.

The Black Hole

http://www.youtube.com/watch?v=P5_Msrdg3Hk&feature=player_embedded

En temps de crisi hi ha qui fa hores extra a la feina i troba meravelles de la copisteria i l'ofimàtica..., però l'avarícia no sempre té un final feliç. Tres minuts de ciència-ficció que combinen una idea senzilla amb una trama versemblant.

The Curious Fate of Humankind

<http://www.youtube.com/watch?v=yK6LsHq7pag>

Un petit *divertimento* sobre la manera com podria anar tot plegat... o no.

Vampire Bash

En els darrers anys s'ha publicat un munt de novel·les, sobretot adreçades al públic juvenil, i s'ha produït una bona colla de films sobre xucladors de sang. Aquí trobareu un vídeo de menys de cinc segons que no té res a envejar a alguna d'aquestes produccions:

<http://www.youtube.com/watch?v=j4k6gvxtXs4&feature=share>

BESTIOLES GALÀCTIQUES

del Manual de Supervivència Estel·lar d'en Jordi Gort

A la imatge podem veure com una patrulla de caire familiar de l'Estol, la constituïda per Antimoni, Argenta i Plutoni Balcells (parella sentimental i el seu fill de deu anys), va ensopegar amb una colònia de coleòpters socials gegants que, exercint el seu instint territorialista, van intentar esquarterar el vehicle, cosa que no van aconseguir gràcies a la resistència dels materials emprats en la seva construcció.

del Manual de Supervivència Estel·lar. Ref.: 27ys66emlp

Recordeu que la sortida del número 31 coincidirà amb el començament de la primavera.